

**В. Мукан, асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ (ЗА ТВОРАМИ М. КУЛІША Й Т. ШЕВЧЕНКА)

Стаття присвячена розгляду теми національної ідентичності у творчості Миколи Куліша й Тараса Шевченка. Здійснено порівняння концепту національної ідентичності в окремих творах письменників, описано запропоновані шляхи відновлення національного коду. У ході статті також проаналізовано символічну складову та систему архетипів, до якої вдалися автори.

Ключові слова: національна ідентичність, Тарас Шевченко, Микола Куліш, українська модерна драма, Розстріляне Відродження.

Література завжди була явищем, яке чітко відображало проблеми суспільства та шукало шляхи їхнього вирішення. Між рядками поетичних і прозових творів весь час прослідковувалися певні філософсько-естетичні тенденції, цінності й традиції. До ХХ сторіччя література була чи не єдиним засобом, за допомогою якого можна було передати загалу власні ідеї. Наприклад, у 14 сторіччі новаторські на той час гуманістичні інтенції через літературу поширював нідерландський мислитель Еразм Роттердамський. У 15 сторіччі філософські й теологічні підвалини нового суспільного устрою описував у своїх творах італійський письменник і філософ Томаззо Каманелла. В 19 сторіччі у європейській літературі з'явилася ціла плеяда митців, що несли власною творчістю струмінь чітких філософсько-мистецьких засад – романтизму та народництва. Не винятком у цьому процесі комунікації митця і читача є й українська література. Вона, не маючи власної держави, загнана в ярмо імперських заборон, продовжувала виконувати свою роль. Саме завдяки Слову наш народ вийшов на етап творення власної національної ідеї. А однією із найпотужніших стихій, що донесла мало не до кожного з нас ідею народного самовизначення, стала творчість Тараса Шевченка. Починаючи зі своїх перших поезій, автор звертається до теми національної ідентичності.

Творчість Тараса Шевченка досліджували: В. Василюк, І. Волосюк, А. Гармата, Л. Задорожна, О. Сліпушко, А. Погрібний та інші. У дослідженнях цих науковців зосереджено увагу на образі держави, мотивах зради, концепту національної ідеї у творчості Т. Шевченка. Натомість не зацентовано уваги на проблемі національної ідентичності як засадничій складовій державотворення. Тому ми ставимо собі за мету розглянути доробок українського Пророка в

контексті проблематики національної ідентичності. В ході статті з'ясуємо підвалини національної свідомості, проблеми самовизначення та методи досягнення ідентичності, які пропонує автор.

На думку Тараса Шевченка, національна ідея перебуває у стадії перманентної руйнації на різних рівнях. Мало не повним знищенням гідності народу та смертельною деформацією національного духу Тарас Шевченко характеризує реальність сучасної для себе України. Описує її у поезії "Тарасова ніч":

*Сидить, діти, у запічку,
А я з журби та до шинку,
А там найду свою жінку [8,26].*

У творі пізнього періоду "І виріс я на чужині" поет із сумом змальовує сучасність України. У ній знецінено весь національний дух, а українців перетворено на безправну робочу силу:

*Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!.."
"... на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві... Гинуть! Гинуть!
У ярмах лицарські сини [8,269].*

Як бачимо, автор, щоб підкреслити трагічність дійсності, вдається до ретроспективності. Згадує козацтво та Гетьманщину. Таким чином він прирівнює життя українців до справжньої національної катастрофи. Підсилювальним чинником слугують промовисті символи. Одним із найбільш вживаних є символічний образ могили. Він уособлює і козацьку славу, й історію, і саму Україну. Всі ці поняття серед переважної більшості сучасників Т. Шевченка не мають ніякої сили та значення, вони давно знівельовані. У розриванні могили письменник вбачає замах на святиню, знущання з України. Такий зміст символу добре прослідковується у рядках поетичного твору "Розрита могила":

*І могили мої милі
Москаль розриває...
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає [8, 121].*

Могили та кургани є нагадуванням українцям про високу ціну, заплачену їхніми пращурами за власну державу та сформовані у визвольних війнах національні ідеї. Однак люди не розуміють цього знаку. Розривання могили – означає не лише плюндрування слави народу, а й знищення всіх мостів із минулим як джерелом національної ідеї. Чим більше могил розриватиметься, тим більше з'являтиметься сиріт, стверджує поет. Але це вже буде не соціальне сирітство, а

державне. Народ позбудеться власних коренів і національно-ідентичних орієнтирів. Образ сироти надзвичайно поширений у поезіях Тараса Шевченка. Він уособлює самотність, покинутість, повне несприйняття в суспільстві та доволі сумнівне майбутнє.

Цікавим видається і образ Дніпра у контексті національної ідентичності. Ця найбільша річка нашої держави є невід'ємною частиною української землі та народу, на думку поета. Ця водяна стихія була свідком і невдач народу, і перемог. Вона є певного роду індикатором становища України.

*Дніпро висихає,
Розсипаються могили,
Високі могили –
Твоя слава... [8, 223]*

Як бачимо, дійсність, сучасна Тарасу Шевченку, контрастує із героїчним минулим. На думку автора, національна ідея українців загубилася у вирі сторіч невизначеності та боротьби сусідніх держав за нашу землю. А місце патріотизму й самосвідомості посів комплекс меншовартості. Про це автор пише у містерії "І мертвим, і живим, і ненародженим...". Українці у творі, перш за все, прислухаються до німця, відчувають свою вторинність у порівнянні із іншою нацією

*Дас[т]ьбі... Колись будем
І по-своєму глаголить,
Як німець покаже
Та до того й історію
Нашу нам розкаже, –
Отойді ми заходимось!.. [8, 175]*

Тобто українці забули рідну мову. Після втрати свого коду ідентичності вони поступово перестають себе мислити господарями власної землі, державотворчий стрижень у душі кожного зазнає руйнації. У справах, які українці мусять робити самі, прислухаються до іноземців, а отже, повністю відмовляються від відповідальності за свою долю. Цим роблять себе ще й духовними кріпаками. А внутрішня свобода у системі ціннісних координат Т. Шевченка є основною складовою національної ідентичності. Це саме та рушійна стихія, що породила козацтво та привела українців на чолі з ним до зовнішньої свободи – до власної держави. У поемі "Сон" письменник чітко виявляє свою позицію щодо внутрішньої свободи людини. Саме від неї залежить її зовнішня (фізична) воля. На думку Т. Шевченка, лише той, хто володіє свободою внутрішньою, може піднятися на протест.

У власній творчості письменник звертається і до причин втрати національної ідентичності. На його думку, великим гріхом є допомога ворогові. Навіть якщо вона несвідома, все одно шкодить

національним інтересам. У містерії "Великий льох" Тарас Шевченко вибудовує триступеневий вимір української реальності. Відображає три епохи – "Україну Хмельницького", "Україну Мазепи" та "малоросійську Україну". Моделює містерію завдяки трьом міфопросторам – розмови трьох душ, трьох ворон і трьох лірників. Твір починається із діалогу трьох душ людей, які згрішили перед Батьківщиною. Одна перейшла дорогу з відрами Богдану Хмельницькому перед підписанням Переяславських угод. Інша – напоїла коня російського царя Петра після того, як він спалив Батурин – козацьку столицю. Третя душа усміхнулася ще немовлям російській цариці Катерині, за наказом якої було зруйновано Запорізьку Січ. Всі ці грішники поплатилися життям за власну хай навіть несвідому зраду. Проте цей гріх наскільки великий, що після смерті їхні душі теж відбувають покарання – їх не пускають до раю.

За подібним принципом, винним у руйнації національної ідентичності українців, кріпацтві та несвободі автор вважає і Богдана Хмельницького. Він так само, як і ці три душі, не зумисне пішов на зближення з Росією, але це його не виправдовує. У вірші "Розрита могила" поет через образ України-матері шкодує про народження такого сина:

*Ой Богдане, Богданочку,
Якби була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала [8, 121]*

Критика національного героя, будівника Гетьманщини Богдана Хмельницького теж є елементом концепції національної ідентичності Тараса Шевченка. Він не вважає за потрібне культивувати державотворчих осіб, героїв-гайдамак чи козаків, для нього єдиний орієнтир для народу – національна ідея. І сходження із шляху до неї письменник нікому не вибачає. Поет бачив гетьмана таким, що мав усі шанси продовжити державницьку позицію, але зближенням із Росією гетьман перекреслює всі свої звершення та потенціал.

Тарас Шевченко свідомий того, що саме народ має потужний акумулятивний чинник збереження національної свідомості. Тому суворо у власній творчості ставиться до пересічних українців, які відмежовуються від національних принципів. Причини втрати Україною свободи та національної ідеї криються в кожному. Однією із них є тотальне порушення християнських традицій і звичаїв:

*Виростають нехрещені
Козацькі діти,
Кохаються невінчані,
Без попа ховають,
Запродана жидам віра,
В церкву не пускають! [8, 220]*

Окрім віри сучасники Шевченка нехтують національним минулим, що мало б виступити головним державотворчим чинником. Лірники та бандуристи, які оспівують героїчні козацькі звияги, вже не цікаві народу. Козацькі могили грабують, вони не консолідують народ навколо державотворчої ідеї. На думку поета, усвідомлення власної гідності можливе лише через звернення до історії – саме в колісці минулого знаходяться чіткі зразки та орієнтири для побудови майбутнього. Не дарма багато поезій Тараса Шевченка мають рамкову конструкцію – починаються й закінчуються сьогоденням, а в основній частині йдеться про минувшину. Таким є поетичний твір "Тарасова ніч":

*Лягло сонце за горою,
Зірки засіяли,
А козаки, як та хмара,
Ляхів обступали [8, 26].*

Історія у творчості Тараса Шевченка – потужний націєтворчий концепт. Вона є втіленням слави, звияги та тим чинником, який єднає народ. Саме тому поет часто вживає символи козака, бандуриста, могил тощо. Ці символи крім романтичного народнопоетичного струменя являють собою потужну консолідуючу модель, яка покликана об'єднувати українців у націю.

Втрата таких фундаментальних національних підвалин є причиною рабства на власній землі:

*Господа зневажають,
Людей запрягають
В тяжкі ярма. Орють лихо,
Лихом засівають,
А що вродить? побачите,
Які будуть жніва! [8, 175]*

Шляхом до національної ідеї, крім шанування історії та християнських звичаїв, є ще примирення із рідними. Саме братовбивчі війни, на думку Шевченка, виснажували українців і віддаляли їх від омріяної власної держави. Однак Україна у творчості письменника вже настільки просякнута рабською свідомістю, гріхами та зрадами, що врятувати її можна лише одним шляхом – власною офірою. Тільки тоді почнеться новий виток розвитку національної самосвідомості, коли кожен позбудеться власного гріха. Так, у "Гайдамаках" найбільшого драматичного апофеозу набуває ситуація, коли Іван Гонта має вбити власних синів-католиків:

*Сини мої, сини мої!
На ту Україну дивітеся:
ви за неї, й я за неї гину [8, 54].*

Проте не достатньо позбутися власних внутрішніх ворогів, що знесилюють народ. Справжнього самовизначення Україна набуде, позбувшись від зовнішніх противників: *"І злою вражою кров'ю волю окропите"* [8, 116].

Отже, національна ідентичність у творчості Тараса Шевченка є складним багаторівневим концептом. У ній сформовані всі чинники, що витворюють із українського народу націю і стають підвалинами у будівництві власної держави. Прийти до власного самовизначення можна через особисту свободу, християнську віру, високу національну свідомість, повагу до історії. Проте цього може бути недостатньо – припускає письменник. Всі ці цінності зазнали аж надто глибокої деструкції, а Україну й далі виснажують внутрішні та зовнішні вороги. Тому чи не єдиним найбільш дієвим шляхом до повернення своєї ідентичності й будівництва власної держави є власна самопожертва. Це, за концепцією, Тараса Шевченка, є найвищим виявленням волі.

Звертається до теми національної ідентичності і драматург Микола Куліш. У його модерній творчості чітко окреслені складові національної ідентичності та шлях до творення власної держави.

Дослідженню драматургії Миколи Куліша присвячені наукові праці Н. Бічуя, Д. Вакуленка, Ю. Кобилецького, М. Кудрявцева, Н. Кузякіної, Л. Танюка, Г. Семенюка, Ю. Лавріненка та інших. У більшості досліджень висвітлені особливості застосування прийомів модерної та класичної української драми Миколи Куліша. Предметом нашого аналізу є дослідження проблеми національної ідентичності у творчості драматурга, а саме в п'єсі "Патетична Соната".

Національна ідентичність як базова основа для будівництва власної держави є в багатьох творах Миколи Куліша. Подібно до інших модерністів, він не дає прямих і чітких думок стосовно цього питання, а задовує власні інтенції у ситуативних компонентах драм – діалогів, символів і архетипів.

У "Патетичній Сонаті", написаній 1929 року, автор показав вир боротьби за утвердження національної ідеї, зацентрував увагу на труднощах і слабкостях патріотів початку ХХ сторіччя. Для здійснення цього задуму Микола Куліш вдався до витворення моделі тогочасної України в образі 2-поверхового будинку. Дім належить російському генералові Пероцькому. Він живе з сім'єю на другому поверсі. На першому поверсі з донькою Мариною мешкає вчитель-патріот України Ступай-Ступаненко, на горищі – студент Ілько Юга, через стінку від нього – Зіна, що торгує власним тілом. Підвал відданий найбільш безправним соціальним низам: безноготому робітнику Овраму і його дружині пралі Насті. Під час революції ці представники різних соціальних прошарків репрезентуватимуть ідейно-політичну розмежованість, протистоятимуть одне одному.

Про майбутню боротьбу за ідеї, про можливість втілення саме українських мрій автор говорить на початку п'єси, порівнюючи ці можливості із Великоднем: "Уявіть собі, друзі, – так почав він, – перше – вулицю старого провінційного міста; друге – двоповерховий

будинок з табличкою: "Дім генерал-майора Пероцького"; третє – революційну весну; четверте – Великодню ніч" [4, 165]. На рівні підтексту, Великдень мав би уособити воскресіння України, але до Великодня дія п'єси не дійшла, герої спотворили його. Воскресіння самостійної держави не відбулося. Причини цього драматург з'ясовує у ході всього твору. Як ми говорили вище, кожен поверх будинку п'єси уособлює шар українського суспільства, що бажає мати власну Україну, адже кожен має власну ідентичність. Генерал Пероцький – росіянин, що сповідує монархічну ідею. Для нього головним є могутність його батьківщини – Росії, тому Україну він не мислить окремою державою, для нього найкраще, аби вона лишалася у стані колонії. Його син Андре – республіканець, він більш лояльний до самовизначення України. Проте він також не хоче бачити її незалежною. Іван Ступай-Ступаненко, що з донькою живе на першому поверсі, є виразником українського відродження. Саме тоді для нього наступить Великдень, коли воскресне Україна. Його донька Марина теж прагне незалежності України, має високий рівень патріотизму. У дівчину закоханий Ілько Юга – романтик, що живе на горищі. Він на початку твору немає жодних політичних орієнтирів. Безногий Оврам і його дружина Настя, що живуть у підвалі, сповідають ідеї більшовизму. Вони українці. Але із їхньої свідомості, як і у Луки, приятеля Ілька, національна ідентичність стерта.

Здається, на передодні революції, у час боротьби за власні державні інтереси всі сили рівні, на прикладі будинку Пероцьких, – двоє більшовиків, двоє патріотів, двоє росіян із імперським мисленням і двоє мрійників, що живуть на горищі.

Однак, незважаючи на показову рівність всіх сил, патріоти України програють у революційній боротьбі. Виною всьому є несформована національна ідентичність українців, вважає Микола Куліш. Автор засуджує стихію народно-пісенного романтизму в патріотизмі українця Ступая. Цей персонаж фанатично вірить у високу ідею створення української держави, схильний до ідеалізації минулого та до перебільшень. Однак він на відміну від більшовика Луки не робить конкретних кроків для досягнення своєї мети – не залучає однодумців, не веде агітаторської роботи. Інколи здається, що Ступай чітко не бачить і моделі омріяної України, і не впевнений у втіленні власної мрії в життя. Адже про незалежну Україну герой говорить після того, як ворожив на "Кобзарі" Тараса Шевченка: "Не вернеться запорожці, не встануть гетьмани, не покрийть Україну червоні жупани..." [4, 191], – каже Ступай-Ступаненко під час ворожіння.

Для змалювання слабких націєтворчих інтенцій в образі таких патріотів Микола Куліш вдається гротеску та перебільшень. Він переконаний, що автором цього музичного твору є українець: "Батько: Невже не українець? Марина: німець. Батько. Значить мати

була українка. Гм..Чув десь нашу музику! Украв!.." [4, 176]. Микола Куліш засуджує внутрішню незрілість українців до боротьби. Це є ознакою часткової втрати у їхній вдачі козацького характеру, який вони оспівують. Українські патріоти готові лише до словесної боротьби із ворогом:

Ступай. Я маю зброю.

Марина. Яку?

Ступай. Українське слово.

Марина. Кожне слово переконує тоді, коли за ним дзвенить зброя!

Ступай. Вийду навстріч і скажу, нагадаю святі й соціальні слова: обніміте, брати мої, найменшого брата!..

Марина. Кому? Більшовикам? Бандитам? Бидлові, що реве від крові і трощить наші найкращі ідеї? [4, 202].

Наприкінці п'єси слово не допомагає Ступаю захистити себе, його вбивають зі справжньої зброї. До речі, смертю такого патріота Микола Куліш показує непотрібність подібного патріотизму та його неспроможність виборювати власну державу.

Невизначеність у національних інтересах і вагання коштує смерті, вважає Микола Куліш. Так, у сцені дев'ятої п'ятої дії Микола Куліш ставить Ступая перед вибором: підтримати більшовиків, податися до білогвардійців чи відстоювати українську ідею самотужки. Автор використовує у цій дії символи. Супай виходить на перехрестя, яке за К.-Г. Юнгом є матеріалізованим символом єдності протилежностей. Перехрестя також виступає втіленням людських страхів і надій у час вибору. Сліпа куля перериває вагання Ступая: "Світ йому береться туманом. Туман глибшає – чи то небо, чи то степ" [4, 255]. Туман, як зазначає у своїй монографії психолог Дж. Тресіддер, символізує невизначеність, прелюдію до одкровення або появу нових форм, як, наприклад, в обрядах ініціації. Тобто Іван Степанович так і не визначився, упавши на перехресті, яке символізує жертвожник. Ця жертва була абсурдною, таким собі несвідомим жертвоприношенням.

Микола Куліш, як і Тарас Шевченко, засуджує співпрацю та компроміси з ворогами. Він вважає, що такі дії назавжди перекреслюють шлях до власної національної ідентичності й незалежної України. Через приятельські розмови українки Марини із росіянином Андре, що сповідує протилежні цінності, який є справжнім ворогом її батьківщини, сім'я українців Ступаїв втрачає можливість залучити до своїх однодумців поета Ілька Югу. "Я бачу корнетову спину. Він навколішках, цілує її кінчик сукні. "Лицар прийшов. Він просить посвяти. Магі! Мила!" – чую я і, непомітний, іду геть. Я повертаюсь до себе на горище. Мені неймовірно важко. Я не впізнаю речей. Все змінилося, померкло, посіріло" [4, 193]. Після

побаченого поет вважає себе зрадченим, він долучається до більшовицьких лав. А Марина остаточно губить своє омріяне майбутнє і майбутнє України. Саме кохання поета-мрійника до української патріотки – це місток до гармонії, до створення не "української юрби", а повноцінного роду, української нації. Однак цього цього не сталося. Автор заключне слово робить різким та емоційно насиченими. Це бачимо із останньої репліки Марини, перед тим як її прошиє куля із пістолета Ілька: "Боже! Як я хочу перед смертю сина! Я вигодувала б його не молоком "расейской культури", як годували всі – цією сумішшю Візантії з Василієм Блаженним..." [4, 267]. Бачимо скорботний сум Миколи Куліша за ненародженим українцем, який би відрізнявся від батьків і дідів, який точно мав національну ідентичність. Про це він пише в одному зі своїх листів, датованого 1925 роком: "... до сумних прийшов висновків: не має майбутнього Україна. Бандити ми і отамани. І не прийде після нас нащадок прекрасний... І ляжемо ми трупом безславним і загородимо двері в Європу..." [3, 120].

Отже, проблема національної ідентичності завжди була актуальною в українській літературі. Проаналізувавши модель національної ідентичності у творчості Тараса Шевченка і Миколи Куліша, можна знайти як спільні чинники її творення і проблеми функціонування, так і відмінні. Спільними чинниками є те, що обидва генії української літератури мислять національну ідентичність українців як головний засіб до творення власної держави. Цей засіб у їхній творчості доволі багатограний, він складається із релігійного чинника, чинника внутрішньої свободи та готовності до дій. Як Тарас Шевченко, так і Микола Куліш, вважають неприпустимими дружні діалоги із ворогами. Такий поступ нівелює всі надбання на шляху до власної держави. Шлях до національної ідентичності у Миколи Куліша трохи відрізняється від Шевченкового. Якщо Тарас Григорович вважає цілком виправданою офіру та знищення ворогів у ім'я Батьківщини, то Микола Гурович бачить шлях до держави після появи освіченого й дієвого покоління, яке не замилюючись романтичними етнографічними цінностями, чітко відмежує себе від ворогів і будь-якої миті буде готове взятися за зброю для оборони власної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волосюк І. Націєтворча концепція у посланні "І мертвим, і живим, і ненародженим..." Т. Г. Шевченка // Шевченкознавчі студії: Збірник наукових праць. – Вип. 6. – К.: Київський університет, 2004. – С. 71–73.
2. Клочек Г. До істинного Тараса Шевченка // Літературна Україна. – 2001. – 17 травня.
3. Кузякіна Н. Б. П'єси Миколи Куліша: Літературна і сценічна історія / Кузякіна Н. Б. – К.: Рад. письменник, 1970. – С. 415–445.
4. Куліш М. Г. Маклена Граса: п'єси. / Куліш М. Г. – Х.: Фоліо, 2007. – 318 с.
5. Задорожна Л. М. Історія української літератури кінці XVIII – 60-х років XIX століття: підручник / Л. М. Задорожна. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 479 с.

6. Семенюк Г. Ф. Українська драматургія 20-х років / Семенюк Г. Ф. – К.: РВЦ "Проза", 1993.
7. Погрібний А. Класики не зовсім за підручником. – К.: Школяр, 2000. – С. 3–12.
8. Шевченко Т. Г. Кобзар. / Худож. В.І. Касіян. – К.: Веселка, 1998. – 486 с.: іл.

Надійшла до редколегії 11.03.14

Мукан В.

Проблема национальной идентичности в украинской литературе (по произведениям Н. Кулиша и Т. Шевченко)

Статья посвящена рассмотрению темы национальной идентичности в творчестве Николая Кулиша и Тараса Шевченко. Проведено сравнение концепта национальной идентичности в отдельных произведениях писателей, описано предложенные пути восстановления национального кода. В ходе статьи также проанализировано символическую составляющую и систему архетипов, к которой прибегают авторы.

Ключевые слова: национальная идентичность, Тарас Шевченко, Николай Кулиш, украинский модерная драма, Расстрелянное Возрождение.

Mukan V.

The problem of the national identity in the Ukrainian literature (based on the works of M. Kulish and T. Shevchenko)

The article is devoted to the theme of national identity in M. Kulish's and T. Shevchenko's works. The comparison of the concept of national identity in selected works of writers is done. It is described the ways of restoring national code. The symbolic component and system archetypes, which the authors used in their works, are analyzed.

Key words: national identity, Taras Shevchenko, Mykola Kulish, Ukrainian modern drama, Rozstriliane Vidrozhennya.

УДК 821.161.2–82.091

**О. Медведчук, асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

ІРОНІЯ І САТИРА У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА ЮРІЯ ВИННИЧУКА: НОВАТОРСТВО В МЕЖАХ ТРАДИЦІЇ

У статті на основі компаративного аналізу досліджено засоби творення іронії і сатири у творчості Тараса Шевченка та Юрія Винничука з погляду традиції та новаторства. Виявлено спільні та відмінні риси у використанні засобів вираження іронії і сатири в творах цих письменників. Наголошено на схожості сатирично-викривального та іронічного тону художніх творів Тараса Шевченка і Юрія Винничука.

Ключові слова: іронія, сатира, новаторство, сатирично-іронічний тон.

Літературознавчі розвідки часто мають одним із предметів досліджень комічне та його різновиди. Впродовж останніх двох століть значно змінилися не лише форми, а й засоби комічного. Оскільки кожен автор використовує певні прийоми і способи вираження комічного, стиль і мова їхніх творів набувають унікальних